

РЕЦЕНЗИЯ

от доктор Галин Борисов Цоков, професор в Пловдивския университет на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование: 1. Педагогически науки;
Професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието

Докторска програма „Управление на образованието“

Автор: Елеонора Лилова

Тема: “СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ДИРЕКТОРА КАТО МЕНИДЖЪР И ЛИДЕР”

Научен ръководител: проф. дпн Пламен Радев Иванов

1. Общо описание на представените материали

Със заповед на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **“Сравнителен анализ на дейността на директора като мениджър и лидер”** за придобиване на образователната и научна степен **‘доктор’** в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието, Докторска програма „Управление на образованието“. Автор на дисертационния труд е Елеонора Лилова – докторант на самостоятелна подготовка към катедра катедра „Педагогика и управление на образованието“ при Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Елеонора Лилова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва всички необходими документи. Дисертационният труд е разработен в обем от 232 стандартни страници, от които основен текст – 226 страници. Авторката е използвала 101 литературни източника, от които 22 на кирилица и 62 на латиница, списък и 17 интернет ресурса. В структурно отношение работата се състои от увод, четири глави, изводи и препоръки, приноси, литература, приложения.

Докторантката е **приложила** 6 броя публикации, по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Елеонора Лилова е родена през 1970 година. Завършва висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1994 година като магистър специалност „Предучилищна педагогика“. През следващата година тя успешно приключва своето обучение в Едногодишен курс за допълнителна професионална квалификация в специалност НУП. През периода 2008-2010 година докторантката се обучава в магистърска програма по „Социология“. През 2011 г-жа Лилова постъпва в Магистърска програма „Образователен мениджмънт“ / Факултет по педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“/, обучението в която успешно приключва в 2013 година. От 2014 г. тя е докторант по научната специалност „Управление на образованието“ към Катедра „Педагогика и управление на образованието“ на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Докторантката започва своята професионално-педагогическа дейност през 1995 г. като начален учител в 47 СОУ „Христо Г. Данов”, гр. София . През периода от 2001 до 2010 г. г-жа Лилова последователно работи като учител по английски език, начален учител с английски език и главен учител в 66 СОУ „Филип Станиславов”, София и 2 СОУ „Академик Емилиян Станев”, гр. София, От 2010 до 2012 година тя е директор на 52 ОУ „Цанко Церковски“, гр. София, а през 2012 година заема поста директор на 2 СОУ „Академик Емилиян Станев“, гр. София.

Авторката има и редица допълнителни квалификации и обучения, които я оформят като професионалист в сферата на образованието. По-конкретно това са: квалификационен курс за обучение на директори-наставници, допълнителна професионална квалификация по Психология, едногодишен курс за допълнителна професионална подготовка Межкултурно образование за учители по английски език; Първа професионално-квалификационна степен – Английски език

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторантката тема е актуална и значима не само за теория и управление на образованието, но има своите проекции по отношение на актуалното състояние съвременното училище. Това е така, защото проблемите разработени в дисертацията третират един особено актуален и важен за училищна практика въпрос – мениджмънтът на съвременната образователна организация и по-конкретно спецификите в дейността на училищния директор. Още повече, че изследването на г-жа Лилова е насочено към разкриване на цялостната картина за мениджърското и лидерско поведение на директора в организационен контекст, проблем който е слабо изследван в българската управленско-педагогическа литература. В този смисъл разработената от докторантката тема е дисертабилна и има висока научна стойност - както теоретична така и научно-приложна.

4. Познаване на проблема

Авторката познава много добре състоянието на изследвания проблем в науката, оценява критично и творчески литературния материал и прави комплексен анализ на теоретичните постановки.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване като цяло позволява да се постигане на поставената цел и да се получи адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, четири глави и заключение. В Увода авторката споделя мотивите, насочили я към избора на

разработената тема, очертава аргументирано обществената, теоретическа и практическа значимост на труда, като акцентира на необходимостта от по детайлно изследване на дейността на училищния директор. Тук докторантката формулира обекта, предмета, целта, основните задачи, хипотезите на изследването, които са адекватни на изследвания проблем.

Първа глава **“Училищният директор като мениджър”** е посветена на теоретичното изесняване на основните категории, теории и модели на мениджмънта в образованието. В главата последователно са анализирани проблеми като: мениджърските стилове и стиловете на ръководство, потърсени са корелации между мениджърството и ръководството. Разкрити са качествата и компетентностите на мениджъра.

В глава втора озаглавена „Училищният директор като лидер“, се анализират основните проблеми на лидера и лидерството, теориите за лидерството и лидерските стилове, както и компетентностите и качествата на лидера. В точка четири на тази част, докторантът успешно представя спецификата на различните модели на образователното лидерство.

От своя страна в глава трета са разгледани на **компетентности на училищния директор**. Тук са анализирани статутът и функциите на директора, според длъжностната му характеристика, а също така и компетентностите на училищния директор необходими за успешното управление на образователната организация.

Четвърта глава е посветена на **дизайна емпиричното изследване**. Тук са представени организацията на изследването, използваният инструментариум, обхвата на изследваните лица, изследвателската процедура. Анализът на резултатите, направен в следващите точки на тази част е също силна страна на дисертацията. Авторката демонстрира умения за количествен и качествен анализ, за разкриване и интерпретиране на причинно-следствени връзки. Представени са и основните елементи на авторски модел за реинжинеринг на длъжностите и изграждане на мениджърски и лидерски екип. Текста се съпътства и с богато онагледяване с таблици, схеми и диаграми, което е също безспорен плюс на дисертацията.

Като цяло дисертационният труд печели със своите положителни черти, които могат да бъдат обобщени в няколко основни момента:

- Значимост и актуалност на разработения проблем;
- Комплексният анализ на теоретичните постановки за определяне на същността и спецификата на мениджърските стилове и стиловете на ръководство в образованието;
- Задълбоченият анализ на спецификата на различните модели на образователното лидерство;
- Осъществено на много добро ниво мащабно емпиричното изследване;
- Изработеният авторски модел за реинжинеринг на нови длъжностни нива, ангажирани в мениджърски и лидерски екип на директора на образователната организация;
- На основата на добрите теоретичен, количествен и качествен анализи, осъществени в изследването, авторката формулира значими обобщения и препоръки, свързани с изследваната проблематика.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационното изследване могат да се сведат до следното:

- **Теоретико-научни приноси**
 - Разработен е обстоен, прецизен и целенасочен теоретичен обзор за училищния директор като мениджър и лидер и неговите компетентности;
 - Подбран и апробиран е модел на инструментариум за изследване на управленските стилове, който като такъв не е използван досега в българските условия;
 - В рамките на изследването на емпирично ниво са установени стиловете на ръководство, лидерство и мениджиране на директорите в училище.
- **Научно-приложни приноси**
 - Подготвеният модел (рамката) на трите инструмента за оценка на стила на директора може да се използва като универсален модел за изследване и развитие на управленските стилове в едно училище. Намира се в електронен и хартиен вариант и е готов за използване от училищни организации;
 - Получените резултати допринасят за създаването на цялостна картина за мениджърското и лидерско поведение на директора и цялостен организационен контекст за разбиране и интерпретиране на поведението на ръководителя;
 - Резултати и практически изводи имат ясно приложно значение за директорите в училище (като средство за самопознание, отправна точка за изграждане и развитие на успешни организационни поведенчески стратегии, обучение на ръководството, развитие на компетентности); за изследователите на теоретичния проблем за мениджмънта и лидерството; за организационното поведение, както и за развитие на човешките ресурси; и за преподавателите, които могат да опознаят и осъзнаят управленските стилове на директора;
 - Изработеният авторски модел за реинжинеринг на нови длъжностни нива, ангажирани в мениджърски и лидерски екип на директора е подходящ пример за развитие на персонала. Чрез преразпределение на задълженията и отговорностите на учителския състав по този пример директорът може да изгради своя система за вертикално и най-вече хоризонтално развитие на педагогическите специалисти на училищно ниво в духа на иновационното лидерство.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила шест броя публикации, статии в периодични научни списания и научни сборници. Броят и характерът на публикациите напълно съответстват на изискванията на ПУ и ПФ за публична защита на дисертационния труд и в голяма степен отразяват същността и постигнатите резултати в дисертационното изследване.

9. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата отразява точно структурата и основните резултати, постигнати в дисертацията.

10. Критични забележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят някои бележки и препоръки:

- Дисертационният труд би спечелил в структурно отношение, ако в Заключението бяха включени „Изводи и препоръки” отделени на стр. 221 като отделна част.
- Според мен в дисертацията на г-жа Лилова има достатъчно разработени идеи и постигнати резултати, които могат да бъдат популяризирани, чрез издаване на монографичен труд и публикации в чужбина.
- Въпрос: Кои са основните характеристики на директора като организационен лидер в училище?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Елеонора Лилова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Елеонора Лилова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието, Докторска програма „Управление на образованието“.

19.06.2016 г.

Рецензент:

(проф. д-р Галин Цоков)